

LECH LECIEJEWICZ

26 stycznia 1931 – 23 marca 2011

ANNA TERESA KULCZYCKA-LECIEJEWICZOWA

1 września 1934 – 13 sierpnia 2011

Rok 2011 okazał się bardzo nieszczęśliwym dla wrocławskiego ośrodka archeologicznego, a zarazem dla polskiej i europejskiej archeologii. Nieoczekiwanie odeszli od nas na zawsze prof. dr hab. Lech Leciejewicz, a kilka miesięcy później w dramatycznych okolicznościach jego małżonka i wierna towarzyszka życia prof. dr hab. Anna Teresa Kulczycka-Leciejewiczowa. Jest to strata dla nauki trudna do przecenienia. Utraciliśmy bowiem dwójkę uczonych wysokiej miary. Dochodzą do tego smutne doznania osobiste tych, którzy przez wiele lat pozostawali z Nimi w bliskiej

przyjaźni. Dla mnie pisanie tego wspomnienia jest też takim doznaniem.

Profesor Lech Leciejewicz należał do czołówki polskich mediewistów, liczących się w skali międzynarodowej. Reprezentował polską archeologię mediewistyczną na wielu międzynarodowych konferencjach i sympozjach w kraju i zagranicą, był członkiem wielu ważnych międzynarodowych gremiów naukowych. Przede wszystkim zaś pozostawił po sobie ogromny dorobek naukowych w postaci prawie pięciuset publikacji. Był organizatorem wielu ważnych,

zawsze starannie przygotowanych konferencji i sympozjów. Krąg zainteresowań naukowych Profesora Lecha Leciejewicza był bardzo szeroki, aczkolwiek zawsze skoncentrowany wokół problematyki średniowiecza. Miał ku temu niezwykle predyspozycje, studiował prehistorię, ale równolegle również historię, a także etnografię i antropologię, znajomość języków umożliwiała mu pełny kontakt z czołowymi centrami nauki europejskiej i publikacjami tam powstającymi. Nauka była Jego autentyczną pasją życiową, a On w pełni zasługuje na miano uczonego i to wielkiego formatu. Nie jest celem tego wspomnienia szczegółowe omawianie dokonań naukowych Profesora Lecha Leciejewicza, zostanie to zaprezentowane w innym miejscu. Ograniczę się tylko do kilku tematów Jego głównych badań. Publikując na początku swojej kariery naukowej w 1954 roku swoją analizę cmentarzyska w Birce w aspekcie stosunków społecznych, dał sygnał, że nie jest tuzinkowym „pracownikiem nauki”. Średniowieczna Skandynawia, Normanowie pozostali na długo w kręgu Jego zainteresowań, co zostało sfinalizowane świetną monografią *Normanie* opublikowaną w 1979 roku. Kolejny region, który od wczesnych lat swojej pracy naukowej znalazł się w kręgu zainteresowań Profesora, to Pomorze. Temu regionowi poświęcił wiele artykułów i monografi książkowych, szczególne miejsce w tych badaniach zajmowała problematyka początków miast, dzieje Kołobrzegu, ale też problemy chrystianizacji Pomorza i wiele innych. Tym zainteresowaniom był wierny do końca swoich dni. Myślę, że dla Leszka był to region Polski, z którym był związany emocjonalnie, bliski Jego sercu. Jemu poświęcał wiele uwagi, tam prowadził swoje najważniejsze badania terenowe, ale czynił również dużo dla spraw organizacyjnych środowiska archeologicznego tego regionu.

Kolejny krąg zainteresowań badawczych Profesora Lecha Leciejewicza to średniowieczna Słowiańszczyzna Zachodnia, co uwieńczył monografią książkową opublikowaną w 1976 roku.

Lata ostatnie skierowały zainteresowania badawcze Profesora na podjęcie syntezy średniowiecznej Europy. Przygotowaniem do tego dzieła była dotychczasowa działalność badawcza na polu Słowiańszczyzny średniowiecznej i Skandynawii, poszerzana o dalsze regiony Europy, co po części wynikało również z Jego badań terenowych we Włoszech, Szwecji, Hiszpanii i Francji. Zdobyta tą drogą ogromna wiedza zaowocowała pięknym zarysem *Nowa postać świata. Narodziny średniowiecznej cywilizacji europejskiej*, opublikowanym w 2000 roku, a następnie we włoskiej

wersji językowej w Bolonii w 2004. Kolejne, drugie wydanie ukazało się we Wrocławiu w 2007 roku.

Na uwagę zasługuje również bogata działalność dydaktyczna profesora Lecha Leciejewicza, rozpoczęta w latach 1951-1954 w Katedrze Archeologii na Uniwersytecie w Poznaniu, wznowiona po przeniesieniu do Wrocławia w 1973 roku w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego i kontynuowana do 1985 roku. Po habilitacji, będąc od 1954 roku pracownikiem Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN (obecnie Instytut Archeologii i Etnologii PAN), prowadził seminaria dla doktorantów archeologii i historii w zakresie wczesnego średniowiecza. Wypromował wielu doktorów, z których część jest dzisiaj już często znakomitymi profesorami. Do tego dorobku trzeba dodać wypromowanie kilkudziesięciu magistrów, udział w charakterze recenzenta w wielu przewodach doktorskich, habilitacyjnych i profesorskich. Jest to dorobek, ogólnie w tym miejscu jedynie krótko zasygnalizowany, jak na jedno nawet bardzo pracowite życie imponujący. Życie to zostało nader niespodziewanie przerwane podczas urlopowego wypoczynku nad morzem.

Bardziej dramatyczne i nieoczekiwane było odejście do wieczności Profesor Anny Teresy Kulczyckiej-Leciejewiczowej. Jej tragiczna śmierć po kilku miesiącach od śmierci męża była kolejną wielką stratą dla nauki, a wrocławskiego środowiska archeologicznego w szczególności, która nappełniła nas smutkiem. Dla mnie była to strata ogromna. Znajomość nasza i przyjaźń sięgają początku lat pięćdziesiątych minionego wieku, czasu naszych studiów na Uniwersytecie Jagiellońskim. Tereska była na roku młodszym ode mnie, ale już na studiach wykazywała dużą aktywność w naszym środowisku, m.in. w kole naukowym, stąd nasze kontakty były częste. Właściwie już w czasie studiów ukształtowała profil swoich zainteresowań naukowych. W ich kręgu znalazła się problematyka neolitu, a zwłaszcza kultury wczesnorolniczej, tzw. kręgu naddunajskiego. Tej tematyce poświęcona była Jej praca magisterska. Można powiedzieć, że całe swoje życie naukowe poświęciła tym zagadnieniom, na nich przede wszystkim się skupiając. Wyznawała zasadę nierozpraszania się na wielość problemów, ale stałego pogłębiania znajomości kręgu zagadnień, które podejmowała. Przyniosło to w Jej przypadku znakomite rezultaty, które usytuowały Ją w wąskim gronie najlepszych znawców problematyki neolitu w Polsce, ale też i w środkowoeuropejskim kręgu badaczy tej epoki. Była w zakresie tej problematyki niekwestionowanym autorytetem. Życie zawodowe Te-

reski dostarczyło Jej różnych cennych doświadczeń. Rozpoczęła je w archeologicznym środowisku muzealnym w Krakowie, w którym pracowała od 1957 roku do momentu przejścia do ówczesnego Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN (obecnie Instytut Archeologii i Etnologii PAN) w Warszawie w 1964 roku, a w 1971, nadal będąc zatrudniona w tym Instytucie, trafiła ze swoim mężem Lechem do Wrocławia. Żadnego etapu swoich losów zawodowych nie zaniedbała, racjonalność w formułowaniu swoich celów i konsekwencja w postępowaniu były Jej cechami charakteru. Już podczas studiów brała udział w badaniach terenowych w Nowej Hucie. Wymagało to wówczas wysiłku. Niewiele udało nam się tam zrobić, a brak pieniędzy w tych powojennych latach doskwierał nam wszystkim, a do tego dochodziły trudności dojazdu do Nowej Huty. Lata pracy w Muzeum Archeologicznym w Krakowie spożytkowała na zdobywanie doświadczeń w pracy muzealnej, ale też rozwijała swoje główne zainteresowania badawcze. Brała udział w wielu badaniach terenowych na ważnych stanowiskach neolitycznych, publikując następnie ich wyniki, w tym badań na osadzie neolitycznej Nowa Huta - Pleszów. Bez wątplenia najowocniejszy okres pracy naukowej Profesor A. T. Leciejewiczowej to Jej okres wrocławski. W tym czasie powstały Jej najważniejsze ujęcia syntetyczne, poczynając od drugiego tomu *Prahistorii ziem polskich* z 1979 roku oraz tomu *The Neolithic in Poland*, w których znalazły się m.in. Jej obszerne rozdziały, poświęcone społeczeństwom rolniczym kręgu naddunajskiego na ziemiach polskich, znakomicie napisane na szerokim tle europejskim. Wersja tej pracy stała się rozprawą doktorską obronioną na Uniwersytecie Warszawskim, trochę za namową, jako że Tereska nie wykazywała nadmiernego zainteresowania samym zdobywaniem kolejnych stopni naukowych. Wydarzeniem w badaniach nad neolitem było kolejne Jej dzieło, na podstawie którego się habilitowała, a mianowicie *Osadnictwo neolityczne w Polsce południowo-zachodniej* z 1993 roku. W publikowanym dorobku naukowym Profesor A. T. Leciejewiczowej jest ponad 100 pozy-

cji, w tym kilka książkowych. Wśród tych ostatnich są znakomite opracowanie wyników badań terenowych prowadzonych przez Nią już na Śląsku w Strachowie oraz jeszcze ze swoich małopolskich zaległości osady w Zawarży.

W roku akademickim 1975/76 oraz 1985/86 prowadziła zajęcia dydaktyczne z zakresu neolitu dla studentów archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego. Te krótkie epizody w pracy dydaktycznej sprawiły, że do ostatnich dni Jej życia dawni studenci, często obecnie także doktoranci, korzystali z konsultacji u Pani Profesor. Wypromowała również jednego doktora i recenzowała rozprawy doktorskie.

Podjęmowała aktywne działanie w organizacjach naukowych, zwłaszcza pełniąc w latach 1989-1995 funkcję prezesa wrocławskiego Oddziału Stowarzyszenia Naukowego Archeologów. Los archeologii w naszym kraju nigdy nie był Jej obojętny, miała nader trafne oceny różnych dokonujących się działań i wydarzeń na tym polu. Sam miałem możliwość tego doświadczyć i skorzystać z Jej rad m.in. w rozmowach nad losem badań ratowniczych w naszym kraju. Dwa dni przed tragicznym wydarzeniem miałem okazję dłużej porozmawiać z Tereską o wielu sprawach, przewijała się w Jej wypowiedziach troska o los młodych archeologów, o przyszłość wrocławskiego oddziału Instytutu Archeologii i Etnologii PAN, z którym była związana przez tyle lat swojej pracy zawodowej. Była osobą odważnie wypowiadającą swoje, przeważnie trafne i celne zdanie w wielu sprawach. Razem ze swoim mężem stanowili niezwykle dobraną parę, wzajemnie się wspierającą z bezprzykładnym oddaniem. Na pożegnalnej żałobnej uroczystości, poświęconej pamięci Profesora Lecha Leciejewicza, zabrała głos, dziękując uczestnikom i dzieląc się paroma wspomnieniami ze wspólnego życia. Zakończyła swoją wypowiedź krótkim stwierdzeniem: „Byliśmy dobrym małżeństwem” i to zdanie ma wagę niezwyklej prawdziwości. Na krótko jedynie śmierć ich rozdzieliła, ale dziś zapewne już są znowu razem u Pana Wieczności.

Bogusław Gediga